

Хома О.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет*

ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» В ПРАКТИЦІ РОБОТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Комунікативна компетентність – здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми і віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями [1, с. 6].

Вивченню проблеми формування комунікативної компетентності присвячено низку публікацій психологів, дидактів, лінгводидактів (Г. Андреева, М. Вашуленко, І. Зимняя, Л. Петровська, О. Пометун, К. Пономарьова, О. Савченко та інш.). Відтак, О. Пометун вважає, що «компетентність складає комплекс життєвих вимог до результатів освітньої діяльності, орієнтує на практичні досягнення у процесі навчання» [4, с. 66]. Під комунікативною компетентністю окремі дослідники (Ю. Жуков, Л. Петровська) розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування.

Досліджуючи означену проблему, ми розуміємо комунікативну компетентність як цілісну систему мовних знань, мовленнєвих умінь і навичок, що забезпечують успішне спілкування молодших школярів у певній ситуації. Складовими її є знання, уміння, навички, культура спілкування.

Для якісного формування комунікативних умінь на уроках рідної мови, на нашу думку, необхідно:

- визначити методи і прийоми навчання української мови в початковій школі;
- вибрати технологію розвитку комунікативної компетентності;
- дібрати систему мовних, мовленнєвих вправ, комунікативних завдань;
- забезпечити розвиток зв'язного мовлення на різних рівнях.

Особливої уваги ми надаємо системній роботі з розвитку зв'язного мовлення за рівнями, серед яких М. Вашуленко виокремлює такі: вимовний, лексичний, рівень словосполучення, речення, текстовий [2]. У той же час науковець акцентує увагу на формуванні культури мовлення (спілкування), що передбачає «дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування» [2].

Загально визнано, що робота над значенням і вживанням слова у системі розвитку мовлення є важливою і повинна проводитися з опорою на контекст, який має бути стилістично диференційованим і відображати художнє, наукове, публіцистичне мовлення. Наприклад, ефективність спостережень за лексичним значенням слова, доцільністю його вживання досягається опорою на спеціально дібрані тексти з чітко вираженою живописною функцією слова. Уроки літературного читання, текстоцентрична технологія навчання рідної мови дають можливість зрозуміти і сприйняти слово у контексті, відчутти його значимість і граматичні зв'язки. Тексти сприяють засвоєнню мовних і

мовленнєвих знань, формуванню уміння правильно інтонувати висловлювання, будувати діалоги та монологи, виховувати національно-патріотичні почуття тощо.

Важливе місце на уроках розвитку мовлення має займати робота над формуванням умінь будувати діалог. Оскільки діалогічне мовлення передбачає наявність двох чи більше учасників розмови, то в учнів треба виробляти вміння орієнтувати своє висловлювання на співрозмовника, уважно й зацікавлено слухати інших, будувати репліку-відповідь залежно від того, що сказав співрозмовник. Водночас необхідно удосконалювати технічні характеристики мовлення: регулювати силу голосу й темп мовлення, вчити дітей говорити чітко, дотримуватись відповідної інтонації. Діалогічне мовлення як мовлення із співбесідником передбачає уміння культурно поводитися під час бесіди, бути тактовним і стриманим. Воно завжди підтримується репліками чи запитаннями співбесідника, а також усією ситуацією.

Використання комунікативного підходу у процесі навчання діалогічному мовленню учнів молодших класів дає можливість розвивати їх творчі здібності в обґрунтуванні власних думок і відповідей. Учні навчаються розмірковувати над тими проблемами, які ставляться перед ними в процесі навчання. Оволодіння мовою в 1-4 класах не ставить за мету засвоєння всіх логічних зв'язків, можливих у діалогічному мовленні. У центрі уваги вчителя мають бути хоча б найхарактерніші з них.

Особливістю діалогічного мовлення є також те, що воно тісніше, ніж монологічне, пов'язане з ситуацією. Саме це й зумовлює специфіку лінгвістичної будови діалогу: часто зустрічаються згорнуті (редуковані) форми, скорочені речення тощо. Поза мовленнєвою ситуацією вони не завжди зрозумілі.

Діалогічне мовлення є більш уживаним, ніж монологічне, і ґрунтується на двох системах зв'язків – на зв'язку з ситуацією і на логічному зв'язку з попередньою фразою. Воно також вирізняється порівняно високою модальністю. Таке спілкування містить у собі не лише зміст висловлювання, а й певні оцінні характеристики того, про що йдеться. Кожний із учасників діалогу висловлює своє ставлення до предмета розмови, до позиції другого партнера. Діалогічне мовлення є завжди більше насиченим позамовними засобами спілкування (міміка, інтонація, сила голосу, жести тощо), за допомогою яких мовець висловлює припущення, обурення, жаль тощо. Тому у цьому аспекті діалогічне мовлення легше, ніж монологічне.

Навчання учнів діалогічному мовленню здійснюється поетапно, від відтворення зразка до самостійної побудови діалогу. З цією метою доцільно використовувати завдання на відтворення, розігрування діалогів з прочитаних казок, оповідань; на доповнення незавершеного діалогу; побудову діалогу за зразком; складання діалогу з опорою на допоміжні матеріали; побудову діалогу за ситуативним малюнком; створення діалогу за описаною ситуацією.

У процесі розвитку діалогічного мовлення, працюючи над удосконаленням умінь ставити запитання і давати відповіді, доцільно використовувати завдання, спрямовані на засвоєння й застосування формул мовленнєвого етикету, формування культури спілкування.

Монологічне мовлення передбачає побудову зв'язних висловлювань. Програмою з української мови для 2-го класу [3] передбачено, що на уроках

розвитку мовлення переважає робота над побудовою усних зв'язних текстів. Однак, починаючи з II півріччя, дітям слід пропонувати самостійно записувати в зошити невеликі за обсягом висловлювання (3-4 речення).

З метою формування й розвитку умінь будувати усні розповіді, описи, міркування, доцільно використовувати репродукції картин, малюнки, серії малюнків, запитання, опорні слова тощо.

Завдання творчого характеру слід пропонувати після попередньої підготовчої роботи: розгляду малюнків, пригадування випадків з власного життя тощо. У процесі написання творчих робіт особливої уваги потребує мовна підготовка, словниково-орфографічна зокрема.

Виклад думок у монологіях характеризується більшою послідовністю, доказовістю і звязністю. Виходить, що і словникова робота, і читання, і перекази, і бесіди, і складання речень – усе це є підготовкою до самостійної звязної розповіді, тобто монологу. Без сумніву, оволодіння монологічним мовленням на уроках рідної мови дасть змогу учням опанувати інші предмети та соціалізуватися в майбутньому. Розвиваючи монологічне мовлення, вчитель формує у школярів уміння слухати усні розповіді, розуміти їх, наслідувати позитивне, переказувати і записати зв'язне висловлювання.

Отже, нами розглянуто поняття «комунікативна компетентність» у практиці роботи початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова освіта. – №18. – Травень 2011. – С. 8-30.
2. Методика навчання української мови у початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
3. Навчальні програми загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою 1-4 кл. – К.: Вид. дім «Основа», 2011. – 392 с.
4. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

Хома Т.В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач української мови,*

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

МОТИВИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КОЛЕДЖУ

Закон «Про вищу освіту» [1] вимагає нових підходів до підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з цим комунікативній спрямованості навчання рідної мови надається пріоритетне значення. Українська мова є не тільки засобом спілкування, але й засобом соціалізації особистості. В умовах поліетнічного середовища, яким є Закарпаття, мовленнєвий розвиток